

REGÉLŐ.

PESTI DIVATLAP.

KIADJA ÉS SZERKESZTI

GARAY J.

MÁSODIK

November' 17. 1842.

FÉLÉV.

TAVASZI UTAZÁSOM EMLÉKVIRÁGAI.

VII.

A' TISZA.

Nem igaz magyar az, ki a' Tiszából nem ivott.

Közmondás.

A' Duna ránk nézve külföldi eredetű folyam, 's hazánkon csak idegenként átutazólag csap be a' fekete tengerbe. 'S talán némileg e' folyam' titkos természeti vonszó- vagy eltasztó ereje okozza azt, hogy nálunk a' dunamelléki nép' nagy része szinte idegen, vagy csak félmagyar. Ellenben a' Tisza' hátát, környékét, nagyobbára igazi tiszta tösgyökeres magyarság lakja. Nagyra is van ám e' nemzeti tulajdon' birásával a' büszke tiszaháti köznép, a' mint csak e' czikk' köztük szójárisként divatozó jeligéjéből, 's több öndicsérő, 's a' dunamellékieket gúnyoló közmondásaik 's népdalaikból is kitetszik.

A' Tisza' bőforrása Marmaros' hegyeiből kieredvén, 100 mértföldnyi önállású pályafutása után Titelnél a' Dunába szakad, magával vivén a' beleömlött Sajó, Hernád, Maros, Szamos, és Bodrog folyamokat. A' folyók' ezen öszpontosulása, hű képmását tünteti vissza a' különféle népek', nemzetek' életének, kik elvégre is az egész emberiség' örökké zajló nagy

tengerében egyesülnek, egyik gyorsabb másik lassabb, ez tisztább, amaz zavarosabb, ez hasznosabb, amaz kártékonyabb, ez egyenesebb amaz tekervényesebb, egyik hosszabb másik rövidebb pályafutással. A' Tisza is nagyrészt hű képmása nemzetünk' életének! eddigelé mindkettő szabálytalanul, bizonytalan, görbe irányban kanyarogva, 's kiáradásai-ban sokszor kártékonyan folyt; de most már mindkettőt szabályozni, javítani akarják. — A' Tiszán sok söt hordanak; könyeink is sós ízűek, — mért ne nevezhetnők hát a' Tiszát legméltóbban hazánk sós könyének, melly, hála isten! — már' most is örömkönyűvé kezd átváltozni. — Egy folyam sincs hazánkban, melly a' népköltészet' varázsereje által annyira fel volna szentelve és megdicsőítve mint a' Tisza. Különösen a' tiszaháti magyar népnek szülőföldjéhez hű ragaszkodását milly szépen bélyegzik így kezdődő népdalaik:

Zavaros a' Tisza,

Boldog a' ki issza.

Ki a' Tisza' vizét issza:

Vágy annak a' szíve vissza.

És mennyi alföldi népdalt lehetne idéznünk, mellyben a' szeretett Tisza' magas eszméje olly gyönyörűen párosítatik a

szerellem' érzetével. Csak e' kettőnek kezdete is például szolgálhat :

Szűcs víz a' Tiszá', keskeny pallő rajta,
Ne menj rá galambom, mert leesel róla.
'Nem esem, nem esem a' Tiszá' vizébe,
Inkább veled esem, rózsám, szerelmebe.'

* * *

Tiszaháti kis leány,
Jere által a' Tiszán,
Ha által jössz a' Tiszán,
Megcsókollak a' partján.

Sok illy kedves népdal rezgi át a' Tisza' szőke hajjait; 's valóban nem volna hálátlan munka, ha vidéki hazánkiai, lakásuk' jól ismert környékeinek sajátos, eredeti magyar népdalait hangjegyek' kíséretében közrebocsátanák, sőt ez által olly kincset tennének a' haza és nemzetiség' oltárára, melly kiemeltetve az alatt rejtőző kunyhók' homályából fényesebb terméink' körében is életre kaphatna. — Valamint a' Mátrát úgy a' Tiszát is, költőink legrikábban érintik magasabb nemű költeményeikben. Hogy Mátra és tiszavidéki költőink közül olly kevesen tették ezt, méltán lehet csodálni, mert valamint a' szülőföld, a' lakhelynek igen nagy befolyása szokott lenni a' jelesebb költők' műveire; úgy szinte ők ezek által legnagyobb hatást gyakorolhatnak a' megénekellett helyek, tájak' népeire. E' részben kitűnő például lehet említeni Kisfaludy Sándort és Berzsenyit, kik szülőföldjük' bájvidékeit olly szép 's nagyhatásu dalkokkal dicsőíték meg. — A' sajátos tiszántuli, vagy síki magyar köznépet, a' felföldi vagy hegyi magyarsággal összehasonlítólal alább, a' maga helyén fogom jellemzeni.

A' leginkább híres nyeregkészítményéről ismeretes Tiszafüreden, e' városkához közel lakó, derék hevesmegyei útitársunktól sajnálkozva bucsúztunk el; 's délben a' tiszafüredi csinos fogadósné olly izletes magyar ételekkel vendégelt meg bennünket, minőket a' pesti fogadók-

ban soha nem lehet kapni, 's miért? mert németek a' gazdák, 's Pest nem Tiszafüred. Schweiczi útitársunk' érintett nagyét- és itvágya tetőpontját érte itt el; nem győzte eléggé dicsérni a' jóféle diószegit, és a' töltött káposztát, melly előtte ismeretlen étet, a' füstölőgő táblán igen sajátosan magyar cigarónak nevezte el.

VIII.

A' hortobágyi puszta.

Szépén legelnek zöld mezőn,
A' nyáj' csendes csoportjai,
Mig ő felettek a' pásztornak
Ő ködnek pillantásai.

Pap Endre.

Debreczennek roppant határában nagy terjedelmesen nyúlik el a' híres hortobágyi puszta, dűsgazdag legelőt szolgáltatva, mintegy háromszázezer darab ló-, birka- és szarvasmarhának. Nincs is hely hazánkban, sőt messze földön, hol az állattenyésztés és kitarítás olly nagyba menne, mint éppen itt, 's hol köznépünk' pásztori élete annyira kifejlődve, vagy inkább régi nomád őseredeti valóságában fentartva, 's olly nagyszerűen őszpontosulva volna. Nem is lehet csodálni, hogy az itt legelésző tömérdek gulya, ménes és juhnyáj mellett őrt álló gulyás-, csikós-, juhász-gazdák és bojtárok egy egész dandárt, valódi guerillaféle hadszerű csoportot képeznek. Ezen sajátos, külön osztályt alakító magyar pásztornépnek mind külföldön, mind hazánkban sokkal rosszabb hírért költöttek, mint valódiilag megérdemlik, 's olly sötét rút színben állnak a' sokaság előtt, hogy szinte feledjük jobb, és nemesebb tulajdonaik' derűsebb oldalát méltányló szemmel tekinteni. Legtöbben azt képzelik; miszerint ezen szutykos pusztai betyárnép alig bír több lélekkel, mint az általa őrizett barom, azt hiszik, hogy nincs se' pokla, se' mennyországa, 's jobban ismeri a' ezégért, mint a' ke-

resztet, hogy a' mennyi van, mind csi-
kót, tinót lopó, 's csak úgy éldégelő sze-
gény legény, mind elvadult, elparlagult,
vérengző korhely galiba ember, mind or-
szágos lator, kinek mintegy csontjához
forrt a' gonoszság, kik mind egy borbá-
ban szőtt rosz czimborák, 's istentelen ká-
romkodáson, durva szátyár beszéden,
buta elbámészkodáson, 's gaz tolvajlás és
gyilkoláson kívül mit sem tudnak és cse-
lekesznek, kivált ha bográcsaik' tűzhe-
lyeiről hébe hóba a' puszták' egyedül álló
Bacchus' templomaiba vonulnak, 's itt a'
kotyogóba mélyebben tekintenek, híven
ragaszkodván kedvelt daluk' következő
szavaihoz:

Ha megunom magam' a' pusztába,
Kapom magam, megyek a' csárdába;
Estve későn, hogy senki ne lássa,
Hogy ne mondják, micsoda zsvány a'.

'S ez utóbbi két verset nagy el-
keseredéssel szokták ők énekelni, mint-
egy mélyen érezve, 's megczáfolni akar-
va azok' méltatlan balvéleményét, kik
megvetéssel 's rettegve tekintenek rájuk,
és szánják bennök a' boldogtalan sorsu,
elveszett lelkes állatot! Hej pedig ezen
jó földikkel nem úgy van ám a' dolog
egészen, átaljában 's minden kivétel nél-
kül, mint a' sokaság képzele. — Igaz u-
gyan, hogy a' főnebbi vádak alól sok te-
kintetben nem lehet mindnyájokat felsza-
badítani, sőt kívánatos volna, vajla a'
józan népnevelés mindazokat nagy rész-
ben megszüntetné; de ha úgy vesszük a'
dolgot, a' mint van, kérdem én: mivel
jobb, boldogabb 's becsülésre méltóbb ná-
lunknál azon nem-pusztai, finomabb, gaz-
dagabb, növeltebb emberek' nagy sere-
ge, kik szinte, bár nem olly könnyen
felfedezhetőleg lopnak, esznek, serezo-
va huzavonászkodnak, tán kevesebb ha-
szonnal tarisznyázzák el a' drága időt,
's bizonyos kiváltsággal káromkodnak,
csehelnek, garázdálkodva tobzódhatnak, 's
követik el a' legaljasabb bűnöket, kik bár

sokszor vérbocsátás nélkül gyilkolják meg
ártatlan embertársaikat, 's nem vonakod-
nak hűtlenül elárulni jötevőiket, barátai-
kat, rokonokat és hazájokat, kik körülök
levő családok 's alattvalóik iránt legdur-
vábbak, legkegyetlenebbek, 's az ottho-
niasság' magányos szabad körében minden
rosszat elkövetnek, míg idegenek előtt e-
rény' és szenteskedés' álarczáját öltik fel,
vagy kik szinte hortobágyi csikósként tu-
datlanok, sőt még ennél is okatlanabbak,
neveletlenebb, aljasabb pimaszok, de a-
zért mégis a' finom műveltség' selyem ru-
háját látszanak magukon viselni! — Hi-
gyétek meg, sok jó nevelésű, finomnak
tartott embert, csupán az álműveltség, az
álerköles emeli felül a' gúnyolt hortobá-
gyi betyáron, ki leginkább csak azért tet-
szik sokak előtt olly gonosz és tudatlan-
nak, mert az említett két, mindennél rosz-
szabb tulajdont homályos születése, sze-
gény sorsa, 's növelésének hiánya miatt
nem vala képes megszerezni; azonban
nem egy van ez' utóbbiak közt, kinek ke-
belében, minden gyarlósága mellett is,
jobb, nyiltabb, nyugodtabb szív, forróbb
honszeretet, nemesebb, emberbarátibb
érzelem, 's fejében tisztább, okosabb ész
rejtezik, mint az álerköles- és álművelt-
ségű sokaság' belsejében. De csak úgy
van az, akármiben vétnek a' fejek, a' lábak
adják meg annak árát, 's a' mi egynek
erény, másnak vétek 's viszont; 's kivált
midőn pusztáink' szegény legényei fölött
törjük el a' pálczát, azt is tekintetbe kel-
lene vennünk, hogy a' szegénység gya-
korta iszonyu bűnökre ösztökéli az em-
bereket. — Láttam én a' szomszéd tarto-
mányokban, különösen Austria- és Szi-
leziában a' mieinknél civilizáltabb, magas
tetejű kalapot 's frakkot viselő, szelíd,
békeszerető, alamuszi juhászokat és kon-
dásokat, de ments meg isten bennünket
az illy korcsparódiás pásztornéptől, kik,
ha eredeti életmódjukat és rendeltetésű-

ket lélektanilag vizsgáljuk, a' természet jogokat kissé szabadabban gyakorolhatják, mint mások, 's fékezetlen, igátlan barmaik közt vaammivel szilajabbak, vadabbak is lehetnek, mint más néposztály. E' természetes okoknál fogva, a' pásztori nép nálunk is szenvedélyesebb, kicsapongóbb, kalandorosabb szellemű, bátrabb, mokányabb, virgonczaabb, hetvenkedőbb, büszkébb, elménczebb, elszántabb életű, szóval, jóban és rosszban kitünőbb, mint más egyébbel foglalkodó köznépünk; 's bár sokszor iszonyu dolgokat követnek el, de annyi igaz, miszerint legtöbb garázda tettök nem annyira rossz akarat, elvetemült gonoszság, mint inkább a' náluk vérre vált legénykedés' következménye, a' mi ismét sokak által a' magyar nemzeti lelkület' egyik sajátos vonásának tartatik. Atila fajta magyar vér, ki még az eleven ördögtől sem fél. —

De vegyük bármint e' dolgot, a' finomabb tapintatu emberismerő, a' távolabbi, elvontabb tapasztalás' után is könnyen észreveheti, hogy van ennek a' mezei pásztoréletnek is sok jó, szép 's boldogító oldala, kivált ha az oly nagyban, mint a' hortobágyi pusztán, hol a' sok ör nem csak állattal, de emberekkel, kenyeres pajtásaival is társaloghat, 's hol köztök tágas tér nyílik a' jóban és rosszban versenyezésre. Mint tudva, a' mi tüzről pattant gulyás-csikós népünk ugyszólván legkisebb növelésben sem részesült, de a' természettől elég képességet nyert arra, hogy az állatoknak jó növelést adjon; és bár elég gondot, de mennyi örömet és élvezetet nyújthat nekik ezen nevelői foglalkodás, a' szabadban mindennel szabadabban mozogható mezei, pásztori élet. Ő nyergeből éles szemével a' sík mezőn messze elláthat a' reá bízott állatok' ezredei fölött, 's örökös bízata örökös éberséggel deríti föl ke-

délyét. Őkbizonyos kitanult ismertető jelekből előre ellesik az idő' csendes vagy zivataros, nedves vagy száraz járását, 's arany vagy fűvény óra nélkül, csupán a' nap és csillagok' forgásából is biztosan tudják eltalálni a' reggel, dél, est és éjnek minden óráját, 's a' szerint bánnak a' rájuk bízott, 's szemek előtt gyönyörködte-tőleg legelő, növekedő jószággal, mely sokszor még felbőszült állapotában is engedelmeskedve hajt az ő parancs-szavai-
ikra, 's mellyek' seregei fölött egyedül ők uralkodnak kiskirályi hatalommal és ne-géddel. A' hortobágyi örök többnyire lóháton czirkálják körül 's verik össze a' mezőre kicsapott gulyákat, méneseket, 's ők a' lovon, mely: alföldön született szél-lánggal vemhes anyától, — és a' pusztán büszkén kiálthatnak fel; 'benyargalám, mint szélvész, síkjait!'; 's valóban nálunk a' csikós és juhász-nép büszkén is szokta ám e' furesa nótát énekelgetni:

Kinek lova nincsen, gyalog mén az Pestre,
Kinek kutyája nincs, maga ugat estvo.

Boldogok ők; mert könnyű, de mégis hasznos életet visznek; boldogok ők, mert legszebb, legfényesebb, legnagyobb csarnokuk maga a' nap' hevével fűtött, 's a' hold és csillagokkal kivilágított boltozatos ég, 's a' puha selyem szőnyegével pompás nyughelyül szolgáló pázsitos föld, egész kiterjedésében, 's minden butorukat, minden pereputtyájokat önmagukkal hordozzák, mi a' költő szerint szellemi alkalmazást is nyerhet rájuk, kik igen szép természeti észszel, 's bámulandó józan okossággal bírnak.

Barátom! a' bölcs boldog mindenütt,
Az Hortobágyan, az Pesten, Budán.
Mert ő magával hordja kincseit.

Boldogok ők, mert hideget, meleget, derűt és fürgeteget egykedvűleg tűrni megszokták, 's edzett testök nincs kitéve

a' meghülés, megbetegedés' ezerféle kín-
jainak; 's az éjjel nappal beszítt szabad,
tisztta lég, az élénk mozgás, sürgölődés
megóvja őket ama' gyötrelmes bajoktól,
mellyek a' rekedt szobagözben veszteglő
finomabb világot olly súlyosan környezik;
boldogok ők, mert nem kénytelenek test
és lélekinzó toilletet tartani, 's magas és
idegen társas körökben feszgelni, 's a'
szellem' álorczája 's a' szív' páncélja alatt
keserves csöppeket izzadni; boldogok
ők, mert távol a' családi élet' gondjaitól
vérkonikat, nejeiket, szeretőiket ritkán,
de annál forróbban, 's ujjabb ingerű érdek-
kel ölelhetik; boldogok ők, mert bár sok-
szor rosztban fül a' fejük, de a' magába
szállt lélek ünnepiebb perczeiben, a' pusz-
tán mintegy kényszerítve, természetileg
ihletve vannak egy szebb, tarkább, neme-
sebb, költői bájvilág' alkotására, mellyet
olly szívből fakadt, 's varázs hangzatu,
kedves dalok, 's leglágymában legérzéke-
nyebben ömledező furuglya-, sip, és duda-
szóval szoktak körül zengeni; végre bol-
dogok ők, mert nem kinoztatva a' nagyra-
vágás' ördögútól, sorsukkal megeléged-
vék, minél nagyobb pályaudv nem virág-
zik ember' számára.

Nagyra becsüllek hát én téged, ó
Hortobágy! — hazám' legdícsőbb mar-
hatartó földje! Te nevelsz itt legtöbb
haszonvető, édelhető húsú állatot,
hogy ez által ismét sok magyar és idegen
testileg hosszabbra nyuljék, szélesebbre
terjedjen; 's e' szerint te a' szív' vérét és
husát, 's az agy' velejét is gyarapítod,
szaporítod, — mit tehetsz te arról, hogy
mint lelketlen földtömeg, égi szikrával
nem ajándékozhatod meg ezeket! Költsön
bár mit read a' rágalom' nyelve, ó Horto-
bágy! Mondják bár gúnyból, irigységből,
's részrehajló indulat és ítéletből bel- és
külföldi elleneink, hogy leginkább te vagy
a' magyar pimasz betyárság, nevelet-

lenség, a' magyar tolvaj, lator, korhely,
és hátramaradólag trespédő élet' főtanyája,
diadalmi földvéra, — ne sokat gondolj
te az emberszólással, melly legritkábban
szokott lenni, igazmondás; hanem minden
megújuló tavaszkor, mellynek viruló fű-
vétől ősi pásztori szokásként számítják a'
rajtad legelő állatok' éveit (harmadfű
negyedfű), kettőzött erővel tárd ki buja
zöld növényvilágotat, tovább is szíves
magyar vendégszeretettel adj még elle-
neidnek is bő és kövér tápot; 's ad-
dig, míg csak végetlen pusztáidon fúj a'
szél, 's juhász legény rajtad búsan, vagy
vígán utra kél, ne hagyj elenyészni Zöld
Marci és a' Peleskei nótárius' hozzád
csatolt nagy nemzeti hírének játszi szel-
lődként meg meg ujló 's örökké tartó
emlékezetét! —

Vachot Imre.

BARÁTI KÖNY.

(Erdőgh' az ifjú költő' sirjára.) 3

Sötét az éj,
Fölötte csend terül,
Minden mi él,
Álomba szenderül.
Hogyan! hát, gondtalan
Ifjuság' álmai
Nem ringaták el őt
'S nap' fáradalmai?

Miért virasztanak
Szemének mécsai?
Tűzes szikrájokat
Álmatlan éjei,
Arczörzsa pirjait
Elorzák gondjai.
Körüle siri csend
'S szent képzet' árnyai